

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:16

SES ATMOSFERİNİN TURİZMDEKİ YERİ

Dr. Eşref AY¹

Ses atmosferi (soundscape) kavramı bir kişinin veya toplumun işittiği, hissettiği ve anlamlandırdığı sesler ortamı olarak tanımlanmaktadır. İnsanlar tarafından görülebilen belirli bir mekandaki unsurlar görsel peyzajı oluştururken, ses atmosferi de o mekânda insanlar tarafından algılanabilen seslerin toplamını ifade etmektedir. Ses atmosferi ilk olarak Granö (1929) tarafından ileri sürülmüş bir kavramdır. Granö, peyzajın çok duyulu bir deneyim olduğunu vurgulamıştır (Qiu vd., 2018). Ancak, Granö bu kavramı açıklarken “ses atmosferi” ifadesini kullanmamıştır. Ses atmosferi ifadesini ilk kullanan müzisyen ve besteci R. Murray Schafer’dir.

Görsel 1.

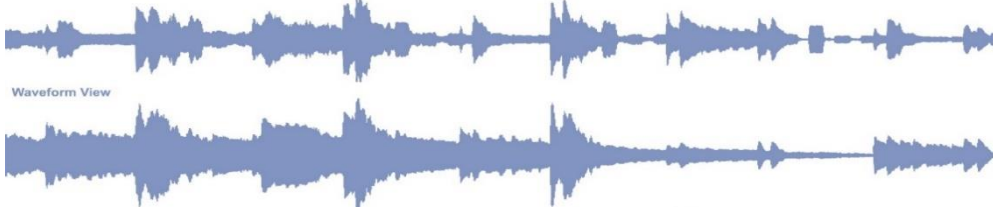
Schafer’in çalışmalarının ilk odak noktası her zaman kulak, insanlar, ses ortamları ve toplum arasındaki ilişkiyle ilgili olmuştur. 1960’ların sonunda ve 1970’lerin başında, Dünya Ses Atmosferi Projesi (World Soundscape Project-WSP) gerçekleştirilmiştir. Schafer’in ses kirliliği süreci yoluyla ses ortamına dikkat çekmeye yönelik ilk girişimi, Vancouver’ın (Kanada) hızla değişen ses atmosferinin daha gürültülü yönlerine duyduğu kişisel hoşnutsuzluğundan kaynaklanmaktaydı. İnsanların çevrelerini bilinçli olarak algılama biçimleri ve küresel ses atmosferi düzenini değiştirme şansının odak noktasıydı (Truax, 1984). Schafer 1975’te İsveç, Almanya, İtalya, Fransa ve İskoçya’daki beş köyün ses atmosferinin ayrıntılı incelemelerini yapan bir araştırma projesini içeren bir Avrupa turuna liderlik etmişti.

¹ Turist Rehberi

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:16

Görsel 2.

Ses atmosferi, genel olarak belirli bir yeri temsil eden ses alanını açıklamak için kullanılsa da ses atmosferi teriminin farklı tanımlamaları mevcuttur. Schafer (1977), ses atmosferini bir çalışma alanı olarak kabul edilen ses ortamının herhangi bir parçası olarak tanımlamıştır. Truax (1984) ses atmosferini sonik ortamdan farklı olarak tanımlayan daha spesifik bir tanım kullanmıştır: “Spesifik olarak, bir sonik ortam belirli bir yerde bulunan tüm akustik enerjiyi tanımlayabilirken, o sonik ortamın, içinde yaşayanlar tarafından nasıl anlaşıldığını ise ses atmosferi ifade eder”. Bu ses atmosferi tanımı ile terim, yalnızca açık alanlar için değil aynı zamanda hoparlörler gibi elektro-akustik kaynaklardan gelen seslerden sağlanan deneyimler için de kullanılmaktadır. Porteous ve Mastin (1985) ise çalışmasında ses atmosferinin mekânsal farklılaşmasına odaklanmıştır. Araştırmacılar tarafından tanımlamalarda kullanılan terimlerde de farklılıklar görülmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde; akustik ortam, sonik ortam, ses ortamı, işitsel alan, doğal akustik ortam ve çevresel sesler, sesi çevreleyen ortamlar, ortam koşulları, sessiz alanlar; çevresel gürültü kalitesinin iyi olduğu alanlar, yüksek akustik kalitedeki alanlar, şehir ses atmosferi, toplam akustik ortam, toplam ses atmosferi ve akustik ses atmosferi şeklinde farklı terimlerin kullanıldığı görülmektedir (Brown vd., 2011). Ses atmosferinin tanımında kullanılan ‘yer’ ifadesi, halihazırda insan yapımı veya doğal ortamın bir parçası olarak belirli görsel ve diğer fiziksel özelliklere sahiptir. Aynı zamanda insanların yaşadıkları veya zaman zaman vakit geçirebilecekleri, aktif veya pasif katılımlı olarak faaliyetlerde buldukları, çevresi ve başkalarıyla etkileşime girebildikleri ortamdır. Bu yerde bazı faaliyetlerde bulunan kişi, akustik ortamdan işitsel uyarımlar almakta ve bu uyarımlardan kaynaklanan işitsel hisleri yorumlamaktadır.

Görsel 3.

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:16

Kavramın uluslararası literatürdeki İngilizce orijinali “Soundscape”dir. Türkiye’de ise şehir ve bölge planlama, coğrafya, mimarlık, çevre mühendisliği ve akustik araştırmacıları tarafından bu kavram; işitsel peyzaj, ses peyzajı, ses manzarası, işitsel manzara gibi farklı şekillerde Türkçeleştirilerek kullanılmıştır. Ulusal turizm literatürü incelendiğinde herhangi bir ‘soundscape’ çalışmasının olmadığı görülmüştür. Sesin atmosferdeki hava içerisinde yayılabilmesi, tüm varlıkları çevreliyor olması ve atmosferin tanımında “yerküreyi çevreleyen hava ifadesinin bulunmasından dolayı ‘soundscape’ kavramını turizm çalışmalarında Türkçe olarak ifade etmek için ‘ses atmosferi’ teriminin kullanılmasının daha uygun olduğu düşünülmektedir. Çünkü, ‘atmosfer’ terimi turizmde turist memnuniyetini etkileyen; ortam faktörleri (aydınlatma, ses, koku, ısı vb.), sosyal faktörler (çevrenin insan bileşeni) ve tasarım faktörlerini (mimari, stil ve düzen gibi işlevsel ve estetik unsurlar) kapsayan bir terim olarak kullanılmaktadır.

Genellikle çevre mühendisliği ve şehir mimarisi gibi alanlarda ele alınan ses atmosferi turizm açısından da önemli bir kavramdır. Çünkü, turizm faaliyetlerinin temelinde mekanlar ve bu mekanlara ait coğrafi peyzajların deneyimlenmesi yer almaktadır. Ancak, görme duyusu benliğin dünyayı algılamasında tek başına yeterli değildir (A. Liu vd., 2018). Seyahat ve turizm, turistlerin deneyim arayışlarıyla ilişkilidir. Zihindeki coğrafi görünüm algısı, bireylerin sahip olduğu bilgi veya beklentiler ile şekillenir ve turistlerin yerleri etkili bir şekilde deneyimlemelerine yardımcı olmaktadır (Günay Aktaş vd, 2018). Turizm faaliyetleri genellikle olumlu algılanan, güzel ve kaliteli olduğu düşünülen peyzajlar temelinde gelişir ve bu yüzden turizm faaliyetleri peyzaj deneyiminden etkilenmektedir. Turistler tatmak, koklamak, dinlemek ve hissetmek için farklı yerlere gitmek ve buralarda farklı faaliyetlere katılmak isterler (Franklin, 2003). Son yıllarda turizm alanında çalışma yapan araştırmacılar, turist deneyimlerini anlamak için somutlaştırılmış faaliyetleri vurgulayarak, turistlerin diğer duyularının önemli yönlerini işaret etmişlerdir (Kang ve Gretzel, 2012).

Görsel 4.

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:16

Turizm deneyimi, turizm literatüründe kapsamlı bir şekilde araştırılmış bir konudur. Bir destinasyonun çevresel niteliklerinin, estetik açıdan değerlendirmesine katkıda bulunabileceği ve genel turist deneyimini etkileyebileceği kanıtlanmıştır. Bu nedenle, bir yerin peyzajı ve akustik çevresi gibi estetik nitelikleri, turistik memnuniyetin temel bileşenleri olarak görülmelidir (Aletta vd., 2017). Turist deneyiminin önemli bir kısmı çevrelerindeki seslerle ilişkilidir (Qiu vd., 2018). Ses çoğunlukla duygusal, değişken, akıcı ve bedenine içine ve dışına doğru hareket eden bir bilgi biçimini harekete geçiren ilişkisel bir coğrafya oluşturmaktadır (LaBelle, 2010). Buradan hareketle, görülmeyen sadece duyulan olaylardan oluşan ses atmosferi kavramının turizm açısından da önemli olduğu söylenebilir (Ay ve Günay Aktaş, . Turistlerin görsel deneyimlerinin diğer deneyimlerden daha fazla vurgulandığı görülse de ses atmosferi, görsel uyaranlarla deneyimlenemeyen bazı özel algıları tetikleyebilmekte ve insanların çevrelerini daha kapsamlı bir şekilde anlayarak daha rasyonel davranmalarına yardımcı olabilmektedir (Qiu vd., 2018).

İşitsel deneyimler turizm deneyiminin bir parçasıdır. Çünkü, ses bir kültüre ait derin bilgiler içerebilir. Turistlerin sesleri dinleme şekli, turizm alanlarıyla ilgili duygusal deneyimlerini etkileyen önemli bir faktördür (Waite ve Duffy, 2010). Bu nedenle, bir ses atmosferini dinlemek aynı anda fizyolojik, psikolojik ve kültürel olarak işleyen bir süreçtir ve sadece görsel manzaraya bakmaktan güçlü bir şekilde farklılaşmaktadır (Qiu vd., 2018). Ses atmosferi algısı son derece öznedir ve bu nedenle genel kabulden yoksundur. Görsel peyzaja kıyasla daha doğrudan ve daha hızlı algılanabilmektedir (Schafer, 1977). Bu nedenle turistlerin duygularını daha kolay harekete geçirebilmektedir. Bakmanın ve dinlemenin farklı etkileri, turist deneyiminin çeşitli duyularla tetiklenebileceğini de göstermiştir. Ses atmosferi, görsel peyzajdan farklı belirli bir deneyim türü sağlayarak, ortamdaki çeşitli duyguları geliştirmeye ve etkilerini arttırmaya yardımcı olmaktadır. Böylece beyin, birden fazla duyu organından gelen deneyim bilgilerini entegre edebilmektedir. Ses atmosferi ve görsel peyzajın uyumlu olduğu destinasyonlarda, turistlerin genel memnuniyeti bundan olumlu yönde etkilenmektedir (Qiu vd., 2018).

Görsel 5

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:16

Sonuç olarak, çok boyutlu deneyimler mekâna ait değerleri ve anlamları tam olarak anlama arzusuna katkıda bulunduğu için turist deneyimlerinin duyuşal boyutu hem uygulayıcılar hem de bilimsel araştırmacılar tarafından giderek önem kazanan bir konudur. Turistler açısından akustik deneyim, onların içinde buldukları ortamla ilişkilerini etkileyen dinamik bir yapıdır. Çünkü ses çoğunlukla duyuşal, değişken, akıcı ve zihindeki bir bilgi biçimini harekete geçiren ilişkisel bir coğrafya oluşturmaktadır. Sesi bağlamsal olarak irdeleyen turistler, içinde buldukları mekânda işittikleri seslerle o yerin kültürüne ve toplumuna ait bilgileri elde ederler ve o kültürün ve toplumun yapısını zihinlerinde canlandırabilirler.

Ses atmosferi turizm açısından önemli bir kavramdır ve dikkate alınması gereken bir konudur. Turistlerin mekânı algılamaları ve anlamlandırmaları ve böylece turist memnuniyetinin ve tatmininin en üst düzeyde sağlanması için turizm destinasyonlarına özgü seslerin korunması önemli bir husustur. Destinasyonların mevcut ses atmosferlerinin belirlenmesi, kendine özgü olmayan seslerden arındırılması ve rahatsız edici seslerin ortaya çıkmaması için gerekli önlemlerin alınması turizmden sağlanacak faydayı en üst seviyelere ulaştıracaktır.

KAYNAKLAR

- Aletta, F., Brambilla, G., Maffei, L., and Masullo, M. (2017). Urban soundscapes: Characterization of a pedestrian tourist route in Sorrento (Italy). *Urban Science*, 1(1), 4.
- Ay, E., and Günay Aktaş, S. (2019). Sound pollution and tourism in the urban area. C. Çobanoğlu, M. Çavuşoğlu ve A. Çorbacı (Ed). *Advances in Global Business and Economics: Volume 2* içinde (s. 67-75). USA: ANAHEI.
- Brown, A. L., Kang, J., and Gjestland, T. (2011). Towards standardization in soundscape preference assessment. *Applied acoustics*, 72(6), 387-392.
- Franklin, A. (2003). *Tourism: an introduction*. Sage: London
- Günay Aktaş, Yayla, Ö., and Ekincek, S. (2018). Cultural landscapes of aviation park in terms of visitors' viewpoint: case of Eskisehir aviation museum. The 11th Tourism Outlook Conference, Heritage Tourism beyond Borders and Civilizations, Anadolu University, Eskişehir, Turkey.
- Kang, M., and Gretzel, U. (2012). Effects of podcast tours on tourist experiences in a national park. *Tourism Management*, 33(2), 440-455.
- LaBelle, B. (2010). *Acoustic territories: Sound culture and everyday life*. USA: Bloomsbury Publishing.
- Liu, A., Wang, X. L., Liu, F., Yao, C., and Deng, Z. (2018). Soundscape and its influence on tourist satisfaction. *The Service Industries Journal*, 38(3-4), 164-181.

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:16

Porteous, J. D., and Mastin, J. F. (1985). Soundscape. *Journal of Architectural and Planning Research*, 169-186.

Qiu, M., Zhang, J., Zhang, H., and Zheng, C. (2018). Is looking always more important than listening in tourist experience? *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 35(7), 869-881.

Schafer, R. M. (1977). *The soundscape : our sonic environment and the tuning of the World*. Rochester, Vt. : Destiny Books.

Truax, B. (1984). *Acoustic communication*. New Jersey: Ablex Publishing Corporation.

Waite, G., and Duffy, M. (2010). Listening and tourism studies. *Annals of Tourism Research*, 37(2), 457-477.